

ABDIRASILOV S.F

TASVIRIY SAN'AT
VA MUHANDISLIK
GRAFIKASINI
O'QITISH
METODIKASI

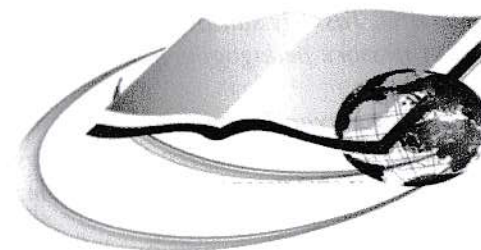

ABDIRASILOV S. F.

**TASVIRIY SAN'AT VA
MUHANDISLIK GRAFIKASINI
O'QITISH METODIKASI**

amaliy mashg'ulotlar

O'quv qo'llanma

Toshkent
"Innovatsiya-Ziyo"
2021

-14209/9-

UDK : 85. 384
BBK: 17.5
A 40

Abdirasilov S. F.

Tasviriy san'at va muhandislik grafikasini o'qitish metodikasi. Amaliy mashg'ulotlar / o'quv qo'llanma/. – Toshkent: "Innovatsiya-Ziyo", 2021, 164 b.

Mazkur o'quv qo'llanmada tasviriy san'at o'qitish metodikasi fanidan amaliy mashg'ulotlarni bajarish masalalari yoritilgan. Unda umumiy o'rta ta'lim maktabning tasviriy san'at fani dasturini o'rganish va uni rejalashtirish, har bir mashg'ulot turlariga dars bayonini va ishlanmasini tayyorlash hamda ularning har biriga ko'rgazmali qurollar (prezentatsiya) tayyorlash, namunaviy darslarni tashkil etish va o'tkazish, ularni tahlil qilish, pedagogik tasvirlar ishlash uslublari, tasviriy san'at asarlarini badiiy tahlil qilish haqida metodik tavsiyalar berilgan.

O'quv qo'llanma oliy o'quv pedagogika instituti va universitetining «tasviriy san'at va muhandislik grafikasi» - 5110800 bakalavr ta'lim yo'nalishining talabalari, shuningdek, umumiy o'rta ta'lim maktabning tasviriy san'at fani o'qituvchilari uchun ham mo'ljallangan.

Taqrizchilar:

Bulatov Saidaxbor Sobitovich

Nizomiy nomidagi TDPU, Tasviriy san'at va uni o'qitish metodikasi kafedrası professori, pedagogika fanlari doktori

Janjayxan Darmenov

Ajiniyaz nomidagi Nukus davlat pedagogika instituti Tasviriy san'at va muhandislik grafikasi kafedrası mudiri ped. fan. nomzodi, dotsent

O'quv qo'llanma O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi tomonidan nashrga tavsiya etilgan.

ISBN 978-9943-7274-9-6

© Abdirasilov S. F., 2021.

© "Innovatsiya-Ziyo", 2021.

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI O'RTA TA'LIM,
FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
CHIRCHIQ DAVLAT PEDAGOGIKA UNIVERSITETI
AXBOROT RESURS MARKAZI

KIRISH

Tasviriy san'at fanlari bo'yicha yuqori malakali raqobatbardosh kadrlarni tayyorlashda «Tasviriy san'at o'qitish metodikasi» fani o'rganiladigan asosiy kurslardan biri bo'lib, u bo'lajak o'qituvchilarni amaliy mashg'ulotlarda metodik jihatdan tayyorgarligini takomillash-tirishning muhim omilidir. Bu amaliy mashg'ulotlar mazmuni talabalar badiiy-kasbiy bilimi, malaka va mahoratini har jihatdan mukammal (professional) va jiddiy o'zlashtirishni hamda ularni maktab o'quvchilariga badiiy ta'lim va estetik tarbiya berish jarayonida yondasha bilishni va o'rgatishni nazarda tutadi.

Ushbu o'quv qo'llanma oliy o'quv yurti talabalar uchun mo'ljallangan, «Tasviriy san'at o'qitish metodikasi» kursi dasturi asosida yozilgan.¹

Mazkur o'quv qo'llanmada tasviriy san'at o'qitish metodikasi fanidan amaliy mashg'ulotlar vazifasini tayyorlash va uni bajarish bilan bog'liq bo'lgan muhim masalalar yoritiladi. Buni tayyorlashda fanning namunaviy dasturi va metodik ko'rsatmalariga, shuningdek, fakultetida uzoq yillik mehnat tajribamizga ham asoslandik.

1997-yili O'zbekiston Respublikasida ta'lim tizimini rivojlantirish bo'yicha «Ta'lim to'g'risida»gi qonun va "Kadrlar tayyorlash milliy dasturi" qabul qilindi. «Kadrlar tayyorlash milliy dasturi»da estetik turkumdagi fanlarni o'qitilishiga alohida e'tibor berilgan bo'lib, xususan, uning "Uzluksiz ta'limni tashkil etish va rivojlantirish tamoyillari" qismida uzluksiz ta'limning faoliyat ko'rsatish tamoyillaridan biri ta'limning ijtimoiylashuvi deb qaraldi. U ta'lim oluvchilarda estetik boy dunyoqarashni hosil qilish, yuksak ma'naviyat, madaniyat va ijodiy fikrlashni shakllantirish lozimligini qayd etadi.

Mustaqillik yillarida O'zbekiston umumiy o'rta ta'lim maktablari

¹ «Tasviriy san'at o'qitish metodikasi» fani dasturi. Bakalavr йўналиши – 5110800 «Tasviriy san'at va muhandislik grafikasi». T., 2015.

uchun tasviriy va amaliy san'atni o'qitilishini takomillashtirish borasida bir qator mualliflar tomonidan Oliy o'quv yurtlari bo'yicha o'quv adabiyotlar, qo'llanmalar tayyorlangan va chop etilgan. Shularni e'tiborga olib bo'lajak tasviriy san'at o'qituvchisi fanning barcha bo'limlari bo'yicha chuqur bilimga ega bo'lishi, boshqa fanlar bilan aloqalari, san'atshunoslik va gumanitar yo'nalishlari haqida aniq tasavvur va ularni amalda qo'llash malakalariga ega bo'lishi zarur. Ta'lim-tarbiya sohasini zamon talablariga mos ravishda takomillashtirish, o'qitish sifati va samaradorligini oshirish muhim ahamiyat kasb etadi. Ma'lumki, hozirgi kunda ta'lim sohasi tubdan yangilanib, o'qitishning ilg'or usul va metodlarini amalda qo'llash bo'yicha ulkan tajriba to'plandi. Ta'lim jarayoniga zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalari, o'quv-laboratoriya anjomlari, zamonaviy o'quv-metodik baza tatbiq etilmoqda. Bugun zamon shiddatli tarzda rivojlanayapti. Demak, umumta'lim fanlari qatorida tasviriy san'atni o'qitishga zamon talablari asosida yondashish, o'quv jarayonida eng ilg'or texnologiyalarni qo'llash davr talabi. Tasviriy san'at fanini o'qitishning uzluksizligi va izchilligini ta'minlash, zamonaviy metodologiyasini yaratish, umumiy o'rta ta'limi bo'yicha davlat ta'lim standartlarini kompetensiyaviy yondashuv asosida takomillashtirish, o'quv-metodik majmualarning yangi avlodini ishlab chiqish va amaliyotga joriy qilish asosiy maqsadlardan biri bo'lib, ta'lim-tarbiya jarayonini yanada rivojlantirishdir.

Bo'lajak tasviriy san'at o'qituvchilarni badiiy ijodkor o'qituvchi etib tayyorlash bo'yicha oliy ta'lim rassom-pedagoglar oldiga mazmunan yangi vazifalarni qo'yimoqda. Shuning uchun ushbu qo'llanmada o'quv dasturi asosida tasviriy san'at fan o'qituvchisi bilishi zarur bo'lgan mavzularni yoritishni maqsadga muvofiq deb hisobladik.

Metodika ta'lim-tarbiya jarayonida o'qituvchining o'quvchilar bilan ishlash usullarining mazmun xususiyatlarini qarab chiqadi. Ma'lumki, o'qitish jarayonida xilma-xil metodlar qo'llaniladi. Bu

erda ta'lim usuli, o'quv materiallarini joylashishi (o'quv reja, dastur), ta'lim prinsiplari va o'quv tarbiyaviy ishlarning umumiy maqsad va vazifalari eng muhim ahamiyatga egadir.

Metodika so'zi, avvalo, ta'lim va tarbiyaning samarali usullarini majmua ma'nosiga aytiladi.

«Metod» grekcha so'z bo'lib, «tadqiqot yo'li», «bilish usuli» ma'nosini anglatadi. Pedagogikada o'qitish metodlari deganda, umumiy o'rta maktab o'quvchilarining bilim, malaka va ko'nikmalarni egallashda, ularning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishda va dunyoqarashini tarkib toptirishda o'qituvchilarning qo'llagan ish usullari tushuniladi.

Amaliy metodika esa ta'lim va tarbiyaning rivojlanish jarayonini o'rganadi. Pedagogik mahorat, ko'nikmalarni o'rganish va uni egallashga qaratilgan ma'lum iste'dod, qobiliyatlar va ishtiyoqlar (mayilliklar) mavjud bo'lishini talab etadi, chunki tasviriy san'at pedagogikaning mashaqqatli va murakkab hamda mas'uliyatli sohasidir.

O'qitish san'ati amaliy mashg'ulotlar mobaynida, uzoq ijodiy mehnat orqali egallanadi.

Demak, tasviriy san'at o'qitish metodikasi pedagogika ilmining ta'lim va tarbiyaning maqsad va vazifalariga tayangan holda samarali o'quv jarayonini tashkil etuvchi, shakl va yo'llarini tadqiq etuvchi sohasidir.

Hozirgi kundagi tasviriy san'at o'qitish metodikasi yillar davomida shakllandi va murakkab taraqqiyot yo'lini bosib o'tdi. Respublikamizda tasviriy san'atni o'rgatish metodikasini shakllanishida mahalliy olimlar, metodistlar (N.U. Abdullayev, S.U. Abdullayev, B.Z. Azimova, B.V. Azimov, S.F. Abdirasilov, S.S. Bulatov, B.B. Boymetov, A.I. Inog'omov, M.N. Nabiyeu, B.N. Oripov, A. Sulaymonov, R. Hasanov, Q. Qosimov, N.X. Tolipov) larning qator

¹ N.U. Abdullayev, San'at tarixi. 2-jild. T.: San'at, 2001. B.Z. Azimova. Natijamort tuzin va tasviriy metodikasi. T.: Ukituvchi, 1984. M.N. Nabiyeu. Rangshunoslik. T.: Ukituvchi, 1995. B.N. Oripov. Tasviriy san'at va uni ukitish metodikasi. T.: ILM-3in, 2005. S.S. Bulatov. Uzun davr amaliy bezak san'ati. T.: Mehnat, 1991. B.B. Boymetov. Kalamtasvir. T.: Musika,

izlanishlari, shuningdek, N.N. Rostovsevnining «Методика преподавания изобразительного искусства в школе», «Учебный рисунок», «Академический рисунок», V.S. Kuzinning «Методика преподавания изобразительного искусства в начальных классах», E.Shoroxovning «Композиция», A.Yashuxinning «Живопись» nomli o'quv qo'llanmalari hamda R.Xasanovning «Maktabda tasviriy san'atni o'qitish metodikasi», S.Abdirasilovning «Tasviriy san'at o'qitish metodikasi» nomli darsliklarining ahamiyati katta bo'ldi. Mazkur ishning mazmunida talabalarni pedagogik faoliyatga tayyorlash, ularni metodik jihatdan bilim va mahoratlar bilan qurollantirish hamda o'rgatish san'atini egallashga yordam berish maqsad qilib qo'yilgan.

1-BOB. TASVIRIY SAN'AT O'QITISH METODIKASIDAN AMALIY MASHG'ULOTLARINING UMUMIY MASALALARI

1.1. Tasviriy san'at o'qitish metodikasidan amaliy mashg'ulotlarning maqsadi va mazmuni

Badiiy ta'lim mazmunini oliy o'quv yurtlarida amalga oshirish jarayonida tasviriy san'at sohasidagi nazariy va amaliy bilim materiallarni har jihatdan mohirona (professional) va jiddiy o'zlashtirishni nazarda tutadi. Buning uchun qalamtasvir, rangtasvir, kompozitsiya, haykaltaroshlik, san'at tarixi va san'atshunoslik asoslarida ko'rsatilgan bilim hamda malakalarni metodik jihatdan o'rgata olish sirlarini bilish kerak.

Bular quyidagilar: mashg'ulot o'tishning umumiy talablari; o'tiladigan mavzuga tayyorgarlik ishlarini bilish va to'g'ri amalga oshira olish, mashg'ulotni rejalashtirish; mashg'ulot o'tishning turli usul hamda uslublarini va o'z ijodiy yondashishlari; o'quvchi va yoshlarga nisbatan mehrli, hamfikir bo'la olish hamda ularning ruhiyatini o'rganib ta'lim berishda to'g'ri yondashish; mashg'ulot mazmunini o'quvchi va yoshlarga etkaza bilish va amaliy ijodkorlikka yo'naltirish.

Amaliy mashg'ulotlarni asosiy yo'nalishlari bo'lajak tasviriy san'at o'qituvchilarining dars jarayonini tashkil qilish, rejalashtirish va metodik jihatdan mantiqiy ravishda amalga oshirish, sinf taxtasida bo'r bilan tasvir ishlash qo'nikma va mahoratlarini rivojlantirishga qaratilgan.

Tasviriy san'at o'qitish metodikasining fan dasturida quyidagi amaliy ish mazmuni nazarda tutilgan:

1. O'quv yili uchun fan mashg'ulot mavzularining taqvimiy tasvirli rejalashtirilish jadvalini tayyorlash.
2. Tasviriy san'at dars turlari bo'yicha konspektini va mashg'ulot ishlanmasini ishlab chiqish.
3. Tasviriy san'at darslariga ko'rgazmali qurollar eskizini (prezentatsiya) tayyorlash.
4. Pedagogik tasvirlar ishlash – "Flora", "Fauna" va boshq. (xomaki